

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕሪ
ካልኣይ ክፋል
ኣልማማዊ ቐጠዐ
ቀዳማይ ምዕራፍ፣
ምብ' ርባር

(3)

ደራሲ - ኣልኣሚን መሓመድ ሰዒድ

እድሪስ፡ ክበጽሖም ዝግባእ ማሕበራዊ ኣጋጣሚታት መርዓን ሓዘንን እንተ ዘይረኽቡ፡ ምስ ዝፈልጦም ሰባት ንሓደ ክልተ ሰዓት፡ ሻሂ ቡን ኣብ ገለ እዋን ድማ፡ ዝሑልን ሓድሸን ጽግቕ ለሚን እናሰተዩ፡ ፖለቲካዊ ኣርእስታት ኣልዒሉ እናተኻተዑ፡ ናይ ድሕሪ ቀትሪ ዕርፍቱ ኣብ እንዳ ሻሂ ኣቶ ማሕጽብ ኣልጃዓሊ ኾይኑ የሕልፎ ነበረ።

ሓንቲ ምሽት ከም ልሙድ፡ ኣብ'ታ እንዳ ሻሂ ዘስተማቕሮ ጽግቕ ለሚን እናሰተዩ ከሎ፡ ሓደ ካብቶም ኣብ ባጽዕ ዝገደፎም፡ ወዲ እታ ኣብ ትሕቲ ምክትታል ፖሊስ መንግስቲ ኣስፈሃ ወልደሚካኤል ዝነበረት ዓዲ፡ “ዓይለትን ጉምሆትን” ዝኾነ፡ ኣቶ ዑመር የመኒ ዝተባህለ ዓርኩ ብማዕዶ ረኣየ። ከይተፈለጦ ነቲ ኣብ ኢዱ ዝነበረ ጠንጠኑ ናብ'ቲ ዝረኣዩ ዓርኩ ኣምረሐ። ክልቲኦም ክራኽቡን ተሓጃቑፎም ክሰዓዓሙን ኪበኽዩን ሓደ ኮነ።

አቶ ማሕጁብ አልጃዓሊ፡ ምፍልላይ አዕሩኽን አዝማድን ክሳብ ክንደይ ከቢድ ከም ዝኾነ ዝርዳኦ፡ ኩነታት አዕሩኽቲ ኣብ ግምት ዘእቲ፡ ዓቃልን ለጋሰን ሰብ ብምንባሩ፡ እቲ ብማዕዶ ዝተዓዘቦ ብኸያትን ምድፍናቕ እድሪሰን ዓርኩን ከህድኡም ብምባል፡-

“ሰለምንታይ ከም ኣንሰቲ ትብኸዩ ኣለኹም? ዝርእየኩም ሰብ እንታይ ክብለኩም’ዩ? በጃኹም ብኸያት ግደፉ።”

ክብል ለመኖም።

ክልቲኦም አዕሩኽ ንልማኖ አቶ ምሕጁብ አልጃዓሊ ብምቕባል፡ ብኸያቶም ኣቋርጾም ተተሓሕዞም ናብ’ታ ቤት ሻሂ ኣምርሑ። ካብ’ቲ ዘለዎ ክናገሩ ብምባል፡ አቶ አልጃዓሊ ክልተ ዝሒላት ጽሚቕ ለሚን ኣዘዘሎም።

ብዙሕ ከይጸንሑ እድሪሱ፡-

“ኣብ’ዚ ዓዲ ካብ ትመጽእ ክንደይ ጌርካ?”

ንዓርኩ እናጠመተ ሓተተ።

“ካብ ዝመጽእ ድሮ ሰሙን ኣሕለፈ ኣለኹ።”

“ደሃይ ሰድራ ኸኸ?”

“ኣብ ዓዲ ክገድፎም ተገዲደ።”

“ኣበይ ከ ትነብር ኣሎኻ?”

ክብል እድሪሰ ብተገዳሰነት ሓተተ።

አቶ የመኒ ሓልዮት እድሪሰ ኣብ ግምት ብምእታው፡-

“ምስ ሓደ ኣብዚ ዓዲ ዝተወልደ ሱዳናዊ መንነት ዘለዎ ማሕሙድ ጩሩም ዝተባህለ ኤርትራዊ ዘመደይ፡ ኣብ ዞና ኸትምያ እነብር ኣለኹ።”

ክብል ኣብረሀ።

አቶ ማሕጃብ አልጃዓሊ ሰድያታቱን ጠዋልኡን ክኣኻኻብ ምስ ጀመረ፡ እድሪስ ግዜ ምዕጻው እንዳሻሂ ከም ዝኣኸለ ስለ ዝተረደአ፡ ንዓርኩ ከፋኑ ከሎ ንጸባሒቱ ብሓደ ኮይኖም ኣብ ገዝኡ ክምስሑ ዕድመ ኣቕረበሉ።

አቶ ዑመር የመኒ ነቲ ዝቕረበሉ ዕድመ ብታሕጓስ ተቐቢሉ፡ ክልቲአም ነናብ ቦትኣም ተመልሱ።

ንጸባሒቱ ፋጥማ በዓልቲ-ቤት እድሪስ ንዕድመ ዝኸውን መግቢ ኣዳለወት። ግዜ ምሳሕ ከሰላ ማለት ሰዓት ሰለሰተ ድሕሪ ቀትሪ ምስ ኣኸለ፡ ባይታ'ታ መቐበሊ ኣጋይሽ ዝኾነት ክፍሊ ተኾሰተረትን ሓድሽ ቶንኮቡት ተነጽፈለን። ዝተፈላለዩ ሱዳናዊ ትሕዝቶን መቐረትን ዘለዎም መግብታት ዝሓዛ ዝተፈላለዩ ዓቕን ዘለወን ሸሓውንትን ጣሳታትን ተቐርቡ።

ክልቲአም ኣዕሩኽ ነቲ ዝተቐረበሎም መግብን ጽሟቕ ለሚንን ድሕሪ ምብላዕን ምስታይን፡ ኤርትራዊ ወግኒ ብዝመልኦ ኣገባብ፡ ቡን፣ ተምሪን ዝተቐልወ ማሸላን ደቡኽ በሎም። በዚ እናተዘናግጡ ከኣ እድሪሱ፡-

“ኩነታት ዓዲ ከመይ ኣሎ?”

ዝብል ዕቲብ ሕቶ ኣቕረበ።

አቶ ዑመር የመኒ፡-

“1957 ክትቅልቀል ከላ፡ ዜጋታት ንፖሊሲ'ቲ ብንጉስ ሃይለስላሴ ዝድገፍ መንግስቲ ኣሰፈሃ ወልደሚካኤል ብምቅዋም፡ ናህሪ ሰላማዊ ሰልፍታቶም ኣብ ዝተፈላለዩ ከተማታት ኤርትራ እናዛዩዱ ክመጹ ጀመሩ። በቲ ኻልእ ሸነኽ ድማ፡ ፖሊሲ ዓባይን ኣሃዱታት ክቡር ዙበዐኛን” ንሰላማዊ ሰልፍታት ህዝቢ ንምብታን ደረት ኣልቦ ግፍዒታት እናተጠቐሙ፡ ንብዙሓት ዜጋታት የቑሱሉን ይጎድኡን ነበሩ። ዝተኣሰሩ ድማ ዕድለኛታት እንተኾይኖም፡ ብከቢድ ናይ ገንዘብ ዋሕስ ይልቀቑ ነበሩ።”

በለ።

እድሪስ ሰላማዊ ሰልፍታትን ኣድማታትን፡ ከም እንኮ መሳርሒ ኣንጻር ፖሊሲታት መንግስቲ ይወስዶ ብምንባሩ፡ በቲ ብኣቶ የመኒ ዝሰምዖ እናተመሰጠ፡-

“ብድሆታት ህዝቢ ዋራሕ'ዩ ንገዛኢ መንግስቲ ካብ ስልጣን ዘባርር።”

በለሞ፡ ኣሰዒቡ ከኣ፡-

“ህዝብና አብ መላእ ሃገር ንገዛእቲ ክብድህ ከሎ፡ ዘሉጉስ ጥራሕ ዘይኮነ፡ መርኣያ ህዝባዊ ቍጠዐ ከምዝኾነ’ውን ዘጠራጥር ኣይኮነን።”

በለ።

እድሪስ በቲ ዝበሎ ከይተሓጽረ፡ እተን ዝተኻየዳ ሰልፍታት ብኸመይ ከም ዝተኻየዳን ብመን ከም ዝተመርሓን ክፈልጥ ስለ ዝደለየ፡-

“እተን ዝተኻኸየዳ ሰላማዊ ሰልፍታት ብመን ተወዲበንን ተመሪሐንን?”

ክብል ሓተተ።

አቶ ዑመር የመኒ፡-

“ገለ ከም ጸጋይ ካሕሳይን ትኩእ ይሕደጎን ዝኣመሰሉ መራሕቲ ማሕበር ሰራሕተኛታት፡ ከም አቶ ዑመር ኣክቶን ካልኣትን ኣባላት ፓርላማ፡ ኣብቲ ዝተኻየደ ሰላማዊ ሰልፍታት ኢድ ነይሩኩም ተባሂሎም ከምዝተኣሰሩን ዝተሓተቱን ኩሉ ዝፈልጦ ሓቂ’ዩ።”

ብምባል ከይሓብአ ክብርህ ፈተነ።

እድሪስ ደስ ዝብሎ ስለ ዝሰምዐ፡ ሰሲዑ፡-

“ኣብተን ሰላማዊ ሰልፍታት ዝተላዕላ ጭርሖታት እንታይ ዝበላ ነበራ?”

አጥብቂ ሓተተ።

አቶ የመኒ፡-

“ኣእዳውኩም ኣኩቡልና፡ ቅዋምናን ሕግታትናን ይከበሩ፡ ትምህርቲ ብጃንጃ ኣምሓርኛ ኣየድልየናን፡ ብልሹዋት ሓለፍቲ ኣብያተ-ትምህርቲ የልግሱልና፡ ሞትን ውድቀትን ንልሙሳት ወ.ዘ.ተ. ዝብሉ ነበሩ።”

ክብል ምስ መለሰ፡ እድሪስ ተተባብዑ፡-

“ግብረ-መልሲ መንግስቲ ኣሰፈሃ ወልደሚካኤልን ኢትዮጵያን ከ እንታይ ነበረ?”

አቶ የመኒ ብወገኑ፡-

“መንግስቲ አብ ምውፋር ፖሊስ ከይተሓጽረ፡ እቲ ዝተኻየደ ሰላማዊ ሰልፍታት ብድፍኢት ማሕበር ሰራሕተኛታት እዩ ብዝብል ምስምሰ፡ ነቲ ማሕበር ብወግዒ ኣደሰኪሉ፡ ድንጋገ እቶ-እቶ አብ መላእ ሃገር ብምእዋጅ፡ ዝኾነ ኣኼባ እንተላይ መርዓን ሓዘንን ብፍሉይ ፍቓድ መራሕ መንግስቲ እንተ ዘይኮይኑ ደው ክብል ወሰነ። እዚ ከይኣኸሎ ቀተልቲ ዓሲቡ፡ ንፖለቲካውያን መራሕቲ ክቐትሉ ኣዘዘ። ንገለ ተጻረርቲ መንግስቲ ዝብሎም ኣባላት ፓርላማን መራሕቲ ዓድን ድማ፡ ከጸብበሎምን “ብሞት ክትቐጽጡ ኢኹም” ዝብል ምጉብዕባዕ እናተጠቐመ፡ ነቲ ዝነበረ ኤርትራዊ ህይወት ኣዘናበሎ። ስለ ዝኾነ እቲ አብ ልዕሊ ኣቶ ወልደአብ ወልደማርያም ዘጋጠመ ፈተነ ቐትለትን ሰዒቡ ዘጋጠሞም መቐሰልቲ ንኣዋርሕ አብ ሆስፒታል ምዕቋብን፡ መርኣያ ናይ’ቲ ዝኻየድ ዝነበረ ግፍዕታት ከም ዝኾነ ዘማትእ ኣይኮነን።”

ክብል መለሰ። ብተገዳስነት ዝሰምዓ ኣእዛን እድሪስ ጢል ኢሉን ከም ዘለዎ ስለ ዝተግዘበ በዚ ተተባቢጡ፡-

“ብሰንኪ ግፍዕታት መንግስቲ ኣሰፈሃ ወልደሚካኤል፡ አብ ሃገርና ልሙድ ዘይኮነ ፖለቲካዊ ምዝንባላት ተፈጠሩ’ሎ። ብዙሓት ሰብኡትን ኣንስትን፡ ዓባይትን ንኣሸቱን ኤርትራውያን ዜጋታት፡ ሰላምን ቅሳነትን ክረኽቡ ሃገርም ገዲፎም ተሰዲዶም ኣለዉ። ይኹን’ምበር፡ መንግስቲ ክሳዕ አብ ናይ ታሪኽ ጉሓፍ ዝኣቱ ሰላማዊ ሰልፍታት ክዛይዓ እንተ ዘይኮይኑ፡ ክዕገት ከም ዘይኸእል ንኹሉ እናበረሀ ክመጽእ ጀሚሩ’ሎ።”

ክብል ብተወሳኺ ኣብረሀ።

እድሪስ ዓርኩ ተዳኺሙ ከም ዘሎ ብምግማት፡-

“ክትዕናን ዕላልናን ንኺይንቐጽል ድኻም የንጸላልወና ብምህላው፡ ከነዕርፍ፡ ኣብ’ዚ እንተግጸና ይሓይሽ።”

ዝብል ሓሳብ ኣቐረበ።

አቶ ዑመር የመኒ ብወገኑ፡-

“ዘልዓልናየን ጉዳያት ውሑዳት ስለ ዘይነበሩ እንተ ኣዕረፍና ይሓይሽ።”

በለ።

እድሪስ ድማ፡-

“ግዜ ስለ ዘሎና፣ ገለ መተርከሶ ጎሮሮና ክንረክብ፣ ናብ እንዳ ሻሂ ፈታዊና ኣቶ ኣልጃዓሊ ንኺድ”

ዘብል ርእይቶ ኣቕረበ።

ክልቲኦም ኣዕሩኽ እናሰሓቁ ተተሓሕዞም ናብ'ቲ እንዳ ሻሂ ኣምረሑ።

ግዜ ምዕጻው ቤት ሻሂ ይቀራረብ ከም ዘሎ ብምግንዛብ፣ ነፍሱ-ወከፎም ነቲ ዝጠሉብዎ ጽሚቕ ለሚን ተቐላጢፎም ሰትዮም፣ ንጽብሕቱ ከባቢ ሰዓት ሓሙሽተ፣ ኣብ ቤት ሻሂ ኣቶ ማሕጃብ ክራኽቡ ድሕሪ ምስምማዕ፣ ነናብ ቦትኦም ተመልሱ።

ንጽባሕቱ፣ ብመሰረት ዝተሰማምዕሉ ኣብ ቐጸራኦም ተራኺቦም፣ ዘድልዮም ድሕሪ ምእዛዝ እድሪሱ፡-

“ትማሊ ምስ ተፈላለና፣ ገለ ነጋዶ ኤርትራውያን ነብሶምን ንብረቶምን ከድሕኑ ሃዲሞም ንከሰላ ኣትዮም ኣለዉ ዘብል ሓበሬታ ረኺቡ። ሓቅነት ናይዚ ሓበሬታ ከረጋግጽ ስለ ዘይኸኣልኩ፣ ብዛዕብኡ ትፈልጦ እንታይ ኣሎ?”

ክብል ሓተቶ።

“ሎሚ ኣብ ጥቓ መንበሪና ዘሎ ዕዳጋ ኣሕምልቲ (ኹዳር) ዘድልየኒ ኣሕምልቲ እናገዛእኩ፣ ገለ ኤርትራውያን ብዛዕባ'ዚ ዝጠቐስኩ ክዛረቡ ሰምዐ።”

ካብቲ ዝጠለቦ ሻሂ እናሞግጉ ኣቶ ዑመር መለሰ።

ቀጺሉ ድማ፡-

“ነዚ ምስ ሰማዕኩ ዘድልየኒ ከይገዛእኩ፣ ደሃይ እቶም ሃዲሞም ዝመጹ ክፈልጥ ብቐጽበት ናብቲ ዘለዉዎ ቦታ ኣምራሕኩ።”

እድሪስ ነዚ ዝተባህለ ምስ ሰምዐ፡-

“ሕራይ ገበርካ። ኣበይ ኢዮም ዘለዉ?”

ኢሉ ብታህዋኽ ሓተተ።

አቶ የመኒ ብወገኑ፡-

“ነጋዴ ስለ ዠኾኑን ሸግር ስለ ዘይብሎምን፤ አብ ሓደ ታጁጅ” ዠተባህለ ሆቴል አትዮም አለዉ።”

ክብል መለሰ።

አሰዲቡ ድማ፡-

“ከምቲ ዠበልኩዎ አብ ንግድ ዠተዋፈሩ ደቂ አሰመራ’ዮም። ገሊአም አብ አቕሑ ምልአኸን ምምጻእን፤ ብፍላይ አብ ናውቲ ህንጻ ክሰርሑ ከለዉ። ገሊአም አብ ሰደድ ኩብትን ዓሳታትን ይነጥፉ። ከምኡውን ሓደ ካብአቶም ወናኒ ምጡን ጋራጅ ክኸውን ከሎ። ሓደ ድማ ወናኒ ብዙሓት አዕራብን ኢጣልያውያንን ነጋዴ ዠመላለሰዎ ድኳን እዩ። ሳልሳዮም ከአ ሃብታማት ዠመላለሱዎ ባርን ቤት መግብን ዠውንን’ዩ።”

ዠብል ሓበሬታ ለገሰ።

እድሪስ ብዛዕባ ህሉው ሓፈሻዊ ፖለቲካውን ቁጠባውን ምንቁልቁል ኤርትራ ርዱእ ብምንባሩ፤ ብሰራሕ ናይቶም ዠመጹ ብዙሕ ከይተገደሱ፡-

“ብዛዕባ ህሉው ሓፈሻዊ ኩነታት እንታይ በሉ?”

ዠብል ሕቶ ተቐላጢፉ አቕረበ።

አቶ የመኒ፡-

“መንግስቲ አሰፋሃ ወልደሚካኤል ንግሕበር ሰራሕተኛታት ኤርትራ ምስ ዓጸወት፤ ሓድሽ ብመንግስቲ ዠዘወር መተካእታ ዠኸውን ማሕበር ክትምስርት ተጓዩዩት። ነዚ ግብራዊ ንክኸውን፤ ብደገፍቲ ኢትዮጵያ ዠኾኑ አባላት ፓርላማ ዠጸድቑ ቅዋም ማሕበር ሰራሕተኛታት ነደፈት።”

በለ’ሞ፡ አዕሚቕ ድሕሪ ምስትንፋሱ፡-

“ቁጠባዊ ኩነታት ሕማቕ ብምህላዉ፤ ሸቕለት አልባነት ብሰፊሑ ተዘርገሐ። ብዙሓት ፋብሪካታትን አብያተ-ዕዮን ብፍላጥ ከም ዠዕጸዋ ተገብረ። ማእከላይ እቶት ዘለዎም ሰባት እኸልን ዠተፈላለዩ ቅብአታትን ክዕድጉ አብ ዘይክአለሉ ደረጃ ስለ

ዘተበጽሐ፡ ከም ስርቄ፡ ምዕማጽ ደቂ-አንስትዮ፡ ምኽታር፡ ዝኣመሰሉ ዓበይትን ንኣሸቱን ገበናት መዓልታዊ ተርእዮ ዝተፈላለዩ ከተማታት ኮይኖም ኣለዉ።”

በለ ተስፋ ብዘቐርጽ ቃና።

ኣብዚ ደው ከይበለ ድማ፡-

“ከም ዝተረዳእኩዎ፡ ማሕበር ሰራሕተኛታት ነቲ ብመንግስቲ ዝተወሰደ ስጉምታት ከይተዳህለለ፡ ብጥሪ 1958፡ ኣብ ከተማታት ከረን፡ ኣብ’ታ ንጉስ ሃይለስላሴ ዝበጽሐ ዝነበረ ከተማ ኣቕርደት፡ ኣንጻር መንግስቲ ሰራሕቲ ሰላማዊ ሰልፍታት ኣካየደ። እንተኾነ ኹለን ዝተኻየዱ ሰላማዊ ሰልፍታት ብኣይሊ ፓሊሰ ዓባይ ስለ ዝተጨፍለቻ፡ ብዙሓት ዜጋታት ህይወቶም ኣለፉ ገሊኦም ድማ ብኸቢድ ቕሰሉ።”

ብምባል ከበርህ ፈተነ።

እድሪስ፡-

“ከምቲ ዝበልካዮ፡ መራሕ መንግስቲ ኣስፈሃ ወልደሚካኤል ነቲ ኣሳብ ናብ’ቲ ሰማዊ ፓርላማ ምስ ኣቕረቡ፡ ካብ ኣባላት ፓርላማ ዋላ’ውን ብዘተሓተ ድምጺ፡ ተቃውሞ ኣይተራእየን።”

ኢሉ ብታህዋኽ ሓተተ።

ኣቶ የመኒ ብወገኑ፡-

“ብዛዕባ’ዚ ሓቲተ ነይረ። እንተኾነ፡ ብዛዕባ ምድሰካል ማሕበር ሰራሕተኛታት፡ ኣብ መጀመርታ ብገለ ኣባላት’ኳ ምዕዘምዛም እንተነበረ፡ ዝበዘሉ ኣባላት ሰዓብትን ደገፍትን መራሕ መንግስቲ ብምንባሮም፡ እቲ ምዕዘምዛም ዝኾነ ኣይልን ጽልዋን ስለ ዘይነበሮ ናብ ዘኾነ ቁምነገር ክብጻሕ ኣይተኻእለን።”

ክብል መለሰ።